

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ ПОВТОР У МЕМУАРИСТИЦІ УЛАСА САМЧУКА: ДО ПИТАННЯ ТИПОЛОГІЇ

Інтерпретація авторського тексту вимагає усвідомлення творчого задуму письменника та правильного тлумачення смислової значущості кожного його компонента. У тексті виявляються додаткові можливості мовних одиниць, що реалізуються в умовах контексту, адже саме в контексті відбувається висування мовної одиниці на передній план. Важливим засобом створення актуалізованого контексту постає повтор актуалізованої одиниці, що нерідко виступає текстотвірним засобом, який концентрує навколо себе всі інші компоненти. За словами А. Мойсієнка, художнє мовлення тяжіє до повторення слів, словосполучень та речень. Якщо в логічному мовленні різноманітні повтори видаються зайвими, то в системі авторського тексту повторюване слово є тим важливим чинником, що визначає його семантичну і стилістичну домінанту [5, 42].

Важливу роль повтору в структурі художнього тексту зазначали І. Арнольд, В. Одинцова, Ю. Скребньов, І. Туранський, І. Соколова та ін., вбачаючи її в забезпеченні нового сприйняття, підсиленні емоційного аспекту, створенні почуттєвих домінант, підвищенні дієвості намірів автора, можливості утримання уваги читача тощо [10, 208]. Відтак, повтор уже тривалий час перебуває в центрі дослідницьких зацікавлень, проте і до сьогодні залишається недостатньо вивченим.

До дискусійних, зокрема, належить проблема типології повторюваних одиниць, в тому числі диференціація різновидів лексико-семантичного повтору. Відсутність єдиної, уніфікованої класифікації насамперед пояснюється поліфункціональністю повтору та наявністю багатьох критеріїв, необхідних для укладання типології (структурний, семантичний, стилістичний тощо). Проблему типології повторів порушували у своїх працях такі науковці, як А. Загнітко, Е. Маліновський, І. Синиця, І. Шкіцька, А. Папіна, О. Огринчук, І. Гуцуляк, Ю. Волянська та ін.

Метою запропонованої розвідки є встановлення та аналіз різних видів лексико-семантичного повтору в мемуарній спадщині Уласа Самчука.

Мемуаристика – один із найцікавіших жанрів у літературі, що знайшов широке використання в Україні, починаючи з XIX ст. Проте якщо в кінці XIX – на початку XX ст. українська мемуарна проза значну увагу приділяла знаковим постатям українського письменства, як-от Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, М. Коцюбинський, О. Кобилянська й ін., то сьогодні все більше зацікавлень викликають мемуари про події в Україні в період між Першою і Другою світовими війнами, що послужили основою для мемуарних текстів українських письменників в еміграції, які подають глибокий психологічний аналіз і воєнних подій, і процесів адаптації нашої інтелігенції в нових умовах на чужих землях. Саме до таких належить мемуарна спадщина Уласа Самчука.

Сам письменник визначав свій мемуарний цикл як спогади і враження, фіксуючи які, він ставив на меті передати нагромаджений особистий досвід і спостереження інших людей наступним поколінням. Як зазначає М. Цехмейструп, «мемуарний доробок У. Самчука – це не роман і не будь-який інший поширений літературний жанр, це сповнене болю відлуння нашого недавнього минулого, яке, проте, не може не відгукнутися в душі сучасної людини. Така читацька рецепція цілком виправдана, бо в структурі творів «На білому коні» та «На коні вороному» закладено широку шкалу емоцій, пов'язаних із пошуком власної долі та національної ідентичності в широкому і чужому світі» [9, 203].

Отже, матеріалом дослідження послугувала мемуаристика У. Самчука, зокрема книга «На білому коні». Зазначимо, що творчість письменника розглядалася здебільшого в літературознавчому плані (С. Бородіца, М. Гнатюк, С. Журба, Г. Костюк, Р. Мовчан та ін.) і помітно менше в лінгвістичному (Н. Бабич, І. Бабій, Н. Дашченко, А. Ковтун, М. Цехмейструп). Щодо мемуарної спадщини, то книги спогадів згадуються побіжно, без належних коментарів і ґрунтовного аналізу (К. Кузнецова, Р. Радчик, Г. Штонь). Усе це зумовлює актуальність теми повідомлення.

У мовознавстві повтор визначають як «фігуру мови, що полягає у дво- або кількаразовому використанні в межах контексту в певній послідовності тотожних чи подібних (як у формальному, так і в семантичному аспектах) звуків, слів або їх частин, синтаксичних конструкцій, ужитих контактено або дистантно для досягнення відповідного виражального чи виражально-зображального ефекту» [8, 496].

Частіше лінгвісти зосереджують увагу на характеристиці повтору як важливого засобу створення цілісного когерентного тексту (А. Загнітко, І. Ковтунова, Н. Слухай), стилістичної фігури або низки фігур – анафора, епіфора, анепіфора, епанафора, ампліфікація, плеоназм тощо (І. Гуцуляк, Л. Пришляк, О. Пономарів), акцентують на його функціях (Ю. Аршенко, Н. Дужик,

І. Безпечний) і, безперечно, зупиняються на різноманітних класифікаціях (І. Астаф'єва, Л. Разіна, Л. Стрюк, Т. Сухар).

Об'єктом аналізу в статті став лексико-семантичний повтор, а предметом – його типологічні різновиди та їхні функціональні особливості в мемуарному тексті У. Самчука. Здебільшого такому повтору протиставляють граматичний (А. Загнітко), лексико-морфологічний (А. Мойсієнко), морфемний (І. Шкіцька). Щодо лексико-семантичного повтору, то його ще називають лексичним (Т. Жук), власне лексичним (А. Загнітко), потенційно-лексичним (О. Сковородников), семантичним (І. Гальперін, С. Гіндін, А. Григор'єва). Хоча нерідко науковці не застосовують чітких критеріїв до розмежування повтору лексико-семантичного і граматичного чи синтаксичного, а також по-різному підходять до питання класифікації лексико-семантичного повтору.

Так, А. Загнітко розмежовує такі різновиди лексико-семантичного повтору, як: 1) синонімічні; 2) антонімічні; 3) перифрастичні; 4) гіпонімічні; 5) омонімічні; 6) паронімічні; 7) семантичні [2, 76]. Водночас до повторів спільнокореневих слів (із найменшими змінами семантики) він зараховує точні, або повні повтори, та парадигматичні, які інші дослідники тлумачать як підвиди лексико-семантичного.

Ю. Волянська зазначає, що, простеживши еволюцію лінгвістичних поглядів на лексико-семантичний повтор, доречним є виділення таких його різновидів: антонімічний, власне лексичний (повтор тієї самої лексеми з певною комунікативною настановою), гіпонімічний, оказіональний (індивідуально-авторський), омонімічний (повтор омографів, омоформ), паронімічний, синонімічний і тавтологічний [1, 64].

Виділяють й інші різновиди лексико-семантичного повтору, що не завжди є умотивованими, як-от парні та часткові, представлені в одному ряді із синонімічними. Парні – це зближені фонетично повтори, що є типовими у фольклорних текстах або тих, які стилізуються під усну народну творчість, часткові – повторення коренів, основ слова, повторення того самого слова в іншій формі [4, 302]. Не спостерігаємо чіткості в типології повторів, поданій І. Шкіцькою. Дослідниця разом із синонімічними, антонімічними, тотожними повторами пропонує розглядати такі явища, як ампліфікація, гетерономінація (репрезентована низкою звертань), тавтологія, повтори фразеологічного типу, багатосполучниковість, або полісиндетон, та деякі ін. [10, 213-217].

Незважаючи на те, що науковці з різних позицій підходять до класифікації лексико-семантичного повтору, більшість із них вважає, що саме через повтори досягається підвищення концентрації певної семантики – автор зосереджує увагу на ключових семантичних елементах висловлення, які відповідають особливостям його світобачення. У статті лексико-семантичний повтор тлумачимо як репрезентанта «певного значення, певної сукупності семантичних ознак» (за С. Гіндіним), стилістичну фігуру, що використовується для підсилення виразально-зображальних властивостей мови (за Л. Струганець) та включає низку різновидів.

До поширених у мемуарах У. Самчука належать передусім тотожний (власне лексичний, абсолютний, точний, повний), синонімічний та антонімічний повтори. Під тотожним повтором розуміють «неодноразове повторення в тексті одних і тих же слів, які відтворюються без суттєвих структурних змін»; синонімічний тлумачать як повтор внаслідок заміни одного слова іншим – синонімічним, а антонімічний – як повтор, що виник у результаті заміни одного слова антонімічним [6, 96]. Пор.: *А також і тому, що тут родилися, вмирали і знов родилися мої батьки, діди, прадіди і прапрадіди...* [7, 115]; *Все довкола виглядало буденно, невесело, навіть похмуро* [7, 13]; *Забгато сентиментів і лірики, я внутрішньо горю і не згоряю, хотілося б обіймати кожного репаного дядька* [7, 96].

Характеристика кожного зі вказаних вище повторів дає змогу зробити низку висновків. Зокрема, щодо тотожних повторів, то вони здебільшого є дистанційними, дво- і трикратними та виражаються частіше дієсловами, прикметниками й іменниками, рідше – іншими частинами мови. Пор.: *Мені снівся Київ, снівся Дніпро, яких я ніколи не бачив* [7, 18]; *Різні за фахом, різні вдачами, різні життєвими інтересами, ми жили, пов'язані лише випадковою долею* [7, 16]; *У житті кожної людини є час і місце, що творять вісь її буття. У моєму житті таким місцем була Прага... та Кожна точка такого простору лишається в пам'яті, кожний звук, кожний настрій, кожна пора року, кожна зміна погоди...* [7, 117]. Загалом, як один із найпоширеніших різновидів, тотожні повтори засвідчені також суміжними і комбінованими структурами, напр.: *Довгі, довгі роки виношеного, вимріяного, виболілого...* [7, 60] або *Вірю в призначення. Я вірю, вірю!* [7, 61].

Продуктивними в мемуарному дискурсі У. Самчука є також синонімічні повтори, за допомогою яких автор увиразнює зображуване, підсилює динамізм оповіді (передусім властиве дієслівним повторам), розширює асоціативно-сміслову поле тексту тощо. Подібні повтори мають на меті розширювати, уточнювати, деталізувати зміст висловлювання. І. Шкіцька пропонує диференціювати їх за частиномовним вираженням, зауважуючи, що окремі з них стоять на шляху фразеологізації, як-от *честь і хвала, горю – палаю* та ін. У ході дослідження було встановлено, що письменник віддає перевагу прислівниковим, дієслівним та іменниковим повторам, напр.:

Було тихо, лагідно, спокійно [7, 18]; Крутилися, вертілися, втискалися, втрамбовувалися... [7, 92]; Над нами постійно висіла загроза кризи, непевності і зривів [7, 17]. При цьому О. Огринчук розмежовує повтори, що виражаються за допомогою традиційних синонімів, і повтори контекстуально-синонімічні [6, 104], пор. в У. Самчука: – *І маємо, – казала Марія Іванівна і одразу заметушилася, забігала* [7, 99] та *І багато зустрічей, багато розмов і багато імпрез* [7, 18].

Частина синонімічних повторів презентує різні стилістичні фігури, як-от ампліфікацію, що базується на нанизуванні синонімів і використовується для підсилення виразності мови [3, 14], та градацію – стилістичну фігуру, побудовану за принципом наростання (висхідна) (переважає в мемуаристиці У. Самчука) чи спадання (спадна) семантичної або емоційної ваги компонентів у висловлюванні [3, 40]. Пор.: *Усе це моя Прага, з якою ходилося, їздилося, спалося, дискутувалося, вірилося* [7, 14] та *Іще та сама доля хотіла, щоб усе це пов'язалося, освятилося і закріпилося майже якоюсь містичною силою* [7, 17]. Ампліфікація в мемуарах Уласа Самчука сприяє всебічному висвітленню зображуваного явища (*І все це робила своїми силами, своєю ініціативною, своєю працею* [7, 17]), а градація репрезентує певне ставлення автора до зображуваного, забезпечує експресивність мови (*...а взагалі все разом це – безконечне, багатолітнє, а разом щоденне і щогодинне чекання людей з розбитого корабля на безлюдному острові, які напружено вичікували, невідомо звідки, рятунок* [7, 18]).

Щодо антонімічних повторів у мемуаристиці Уласа Самчука, то вони створюють яскраву контрастність, увиразнюють та підсилюють протиставлення, а також уживаються для зіставлення, вираження антонімічної градації тощо. Поширеними в досліджуваному матеріалі є антонімічні пари, один із компонентів яких утворений шляхом заперечення, напр.: *Ще не так давно я в це не вірила...Властиво, я завжди вірила* [7, 61] (пор.: *раціональні передбачення й ірраціональні пляни і норми* [7, 98] або *ресторанне і безресторанне місто* [7, 62]). Крім того, антонімічний повтор може бути представлений простою (одночленною) традиційною структурою, а може – кількома антонімічними, нерідко контекстуальними, рядами, пор.: – *О! Яка несподіванка! Отамане! Звідки і куди* [7, 98] та ... *тисячі різних умовностей не давали змоги... довести собі й світові свою апокаліптичну трагіку і свою безмежну правду. І хоча були переможені – не були переможені, і, буди вигнані – далі перебували у своєму раю, ... і хоча ненавиділи – були носіями любові* [7, 14]. У мемуаристичному тексті У. Самчука частіше протиставляються компоненти часової та просторової опозиції, як-от: *далеко – близько, праворуч – ліворуч, зовнішні – внутрішні, звідки – куди, колись – тепер, ніколи – щодня і под.: Праворуч і ліворуч погоріли танки, самоходи, гармати...* [7, 96].

Деяко рідше, як у мові загалом, так і в мемуаристиці У. Самчука, виявляє себе омонімічний повтор, метою якого, за словами Ю. Волянської, є привертнути увагу читача до мовної гри, незвичайного нароцкування смислової площини тексту [1, 66]: *Єдиним його привілеєм є ... лінія, яка творить також єдину головну і справжню його вулицю, що перетинає місто з заходу на схід, яка, за царя, здається, звалася Головною, за Польщі – Третього Мая, за совєтів – Леніна, тепер – Герінга, щоб пізніше стати Німецькою* [7, 98] (представлений омофонами).

Експресивною значущістю характеризується паронімічний повтор, засвідчений близькими за звучанням, але різними за значенням лексемами, функція якого полягає в наданні висловленій думці виразності, образності, посиленні авторського начала: *Особливо цікавила Олену моя спортова епопея і моя дезертирська одіссея геть зо всіма її наслідками* [7, 61].

До поширених у мемуарному доробку У. Самчука належить і гіпонімічний (гіперонімічний, гіпо-гіперонімічний) повтор, що ґрунтується на зближенні слів, які перебувають у родо-видових відношеннях, напр.: ... *так що з дванадцяти голів худоби лишилося йому тільки одна корова. Було повно машинерії, тепер немає плуга, казав він* [7, 97] або *Шукаємо якогось начальства і знаходимо старосту...* [7, 97].

Щодо інших різновидів лексико-семантичного повтору, то вони, хоч і трапляються рідше, проте також відіграють важливу роль у структурній організації мемуарного тексту, забезпеченні його образності, авторської неповторності. До таких, зокрема, належать оказіональний (індивідуально-авторський) і перифрастичний повтори. Перший у досліджуваних текстах частіше твориться за нормативною словотвірною моделлю, водночас порушуючи стандартність, автоматизм мовлення (*Минаємо села Лідаву, Гільче, минаємо Лебеді. І ось та моя Лебедщина – долина з лугами і річкою...* [7, 117] або *Ціле село нас знає як Гуців – колись і тепер... Перш за все треба піти на «нашу Гуцівщину», місце мого роду з прапрадіда, і далі* [7, 121]).

Перифрастичний повтор надає мові певного пафосу. Посилена емотивність характеризує повтори, що передбачають синонімічну заміну ознакового імені назвою, сильнішою за семантикою: *Ось бачу ліричного, мімозного – «З журбою радість обнялась» – поета Олександра Олеся...* [7, 14] або ...*знов той самий справжній козак-невмирака, вічний Мамай – Микола Чирський* [7, 14].

Дискусійним залишається питання статусу тавтологічного повтору. Зазначимо, що тавтологію розглядають і як явище стилістики, і як спосіб організації віршованого мовлення, і як вияв мовленнєвої неграмотності. Водночас немає підстав заперечувати тавтологію як різновид повтору, пор.: «тавтологія – це передусім повторення змісту частини, вислову або цілого вислову» [3, 181] або «це повторення того самого кореня в різних словотворчих формах» [4, 354]. Враховуючи це, розрізняють тавтологію в широкому значенні і вузькому, тавтологію семантичну і формально-семантичну [8, 625].

У дослідженні схиляємось до думки, що тавтологія презентує один із різновидів лексико-семантичного повтору, який є досить поширеним у мемуарному дискурсі. Пор.: *За ці останні роки ми так часто прощалися, що кожне нове прощання вважалося звичайною рутинною* [7, 13] та *Мандруємо головною вулицею, оглядаємо, що можна оглянути...* [7, 62].

І. Шкіцька пропонує розрізняти подібні повтори зі зміною форм слова (варіюванням спільнокореневих слів), частиномовної належності, із заміною емоційно нейтральної словоформи на емоційно забарвлену і под. [10, 216], за А. Коваль, їм відповідають часткові повтори, напр.: – *А ми ваші книжки читали, зачитувалися, перед більшовиками у землю їх ховали і переховали* [7, 99] або ... *він якось непомітно жив на шахівниці вулиць і вуличок, ... виправдовуючи правду і засуджуючи засуджене* [7, 14].

Трапляються в досліджуваних текстах і тавтологічні звороти фразеологічного типу на зразок *празників пражник, диво дивне, центр центрів, людина в людині*, напр.: *Дермань для мене центр центрів на планеті* [7, 115].

У межах лексико-семантичних повторів, на наш погляд, можна розглядати і гетеронімію, яку І. Шкіцька тлумачить як різновид ампліфікації [10, 214]. Подібне явище, презентоване низкою номінацій особи, є досить поширеним у мемуаристиці У. Самчука. За допомогою таких номінацій автор звертається до С. Черкасенка (*упокореного бунтівника*), О. Стефановича (*півченця, півдемона*), О. Лятуринської (*поетки слова, барви і матерії*) та ін., напр.: *А Семен – це особливий розділ нашої дійсності. Найчистіший колись пролетар, сирота, бундючний маторос Балтицької фльоти...* [7, 119].

Загалом аналіз різних видів лексико-семантичного повтору засвідчив, що їх використання в мемуарному тексті У. Самчука визначається особливостями індивідуального стилю письменника, зокрема рівнем психологізму його творів, наявністю певних лейтмотивів у них. З-поміж різноманітних функцій лексичного (лексико-семантичного) повтору, зазначених у виданні «Українська мова: енциклопедія», тут актуалізуються передусім такі, як привернення особливої уваги до зображуваного та надання тексту певної стилізації [8, 496].

У ході дослідження було встановлено, що лексико-семантичний повтор у мемуаристиці У. Самчука покликаний насамперед реалізувати закладені письменником певні семантичні площини. Найчастіше автор уживає тотожний, синонімічний, антонімічний і тавтологічний повтори, дещо рідше омонімічний і паронімічний. Достатньо представленими в контексті його мемуарної спадщини є також гіперо-гіпонімічні повторювані одиниці. Часто нестандартність оказіональних та перифрастичних повторів робить їх актуалізованими комунікативними центрами авторського тексту. Нерідко зміст повторів виражає основну ідею твору, адже йдеться про ключові слова, яким митець надає важливого значення. Перспективність таких досліджень, з одного боку, вбачаємо в тому, що зібраний матеріал може слугувати для встановлення функційно-стилістичного навантаження повторюваних одиниць у подібного виду текстах, а також для укладання типології лексико-семантичного повтору, з іншого – у можливості пізнати велич генія У. Самчука – творця мемуарного циклу, що став важливою частиною інтелектуальної історії України ХХ ст.

Список використаних джерел

1. Волянська Ю. Типологія лексико-семантичного повтору в поетичному мовленні кінця ХХ – початку ХХІ століття / Ю. Волянська // Українське мовознавство : міжвід. наук. зб. – К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2012. – Вип. 42/1. – С. 63-68.
2. Загнітко А. Лінгвістика тексту : Теорія і практикум : науково-навчальний посібник / А. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2006. – 289 с.
3. Єрмоленко С. Я. Українська мова : Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – 223 с.
4. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови / А. П. Коваль. – К. : Вища школа, 1978. – 376 с.
5. Мойсієнко А. К. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша : [монографія] / Анатолій Кирилович Мойсієнко. – К. : Сталь, 2006. – 304 с.
6. Огринчук О. П. Поетика дієслова у віршованих текстах Миколи Бажана та Івана Драча : [монографія] / Олександра Петрівна Огринчук. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2014. – 168 с.

7. Самчук У. О. На білому коні. На коні вороному : Спомини і враження : у 2 ч. / У. О. Самчук. – Острог – Луцьк : Вид-во НаУОА, ПВД «Твердиця», 2007. – 424 с.
8. Українська мова: енциклопедія / [редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.]. – [2-е вид., випр. і доп.]. – К.: Укр. енцикл. ім. М. Бажана, 2004. – 824 с.
9. Цехмейструк М. Жанрова своєрідність книг Уласа Самчука «На білому коні» та «На коні вороному» / М. Цехмейструк // Наукові записки. Сер.: Літературознавство. – Тернопіль : ТНПУ, 2005. – Вип. XVII. – С. 203-210.
10. Шкіцька І. Ю. Маніпулятивні тактики позитиви: лінгвістичний аспект : [монографія] / Ірина Юрїївна Шкіцька. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 440 с.

Анотація. У статті аналізовано основні типологічні різновиди лексико-семантичного повтору в мемуарній спадщині Уласа Самчука. На матеріалі його книги спогадів «На білому коні» простежено особливості реалізації таких видів цього повтору, як власне лексичний, синонімічний, антонімічний, омонімічний, паронімічний, гіпонімічний, okazionalnyi, перифрастичний, тавтологічний.

Ключові слова: лексико-семантичний повтор, власне лексичний, синонімічний, антонімічний, тавтологія, мемуаристика.

Summary. The article deals with analysis of the main typological types of the lexical-semantic repeating in U. Samchuk's memoirs. According to writer's statement, the material of the research was the book of memories and impressions "Na bilomu koni" ("On a white horse"). Analysis of the memoir text helps to reproduce ideas about the period atmosphere, including cultural and artistic life of Ukrainian emigration, and allows to understand the personality of the writer. The peculiarities of such kinds of lexical-semantic repeating as lexical, synonymic, antonymic, homonymous, paronymic, occasionalismic, periphrastic, tautological in Ulas Samchuk's memoirs are shown in the article. Usage priority of a particular type of writer's repeating was defined. Some stylistic figures which are projected to different types of lexical-semantic repetition such as amplification, grading, etc. are also characterized. In general, analysis of the pointed kinds of lexical-semantic repeating and stylistic figures showed that their use in U.Samchuk's memoir text is determined by the characteristics of the individual style of the writer, psychological level of his works, and the presence of certain leitmotifs in them. It was revealed that the content of repeats expresses the main idea of the work, as it contains keywords, which have an important meaning. On the one hand, we consider the prospects of such research in the fact that the collected material can serve to detect the functional and stylistic meaning of the repeating units in the text, and for creating the typology of lexical-semantic repeat. On another hand, such prospects are in the ability to understand the greatness of genius U. Samchuk – the creator of the memoir genre that has become an important part of the intellectual history of Ukraine.

Key words: lexical-semantic repeating, lexical, synonymic, antonymic, tautological, memoirs.

Отримано: 7.02.2015 р.

УДК 811.161.2'42

Войцехівська Н.К.

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У ВИНИКНЕННІ КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Успішна комунікація – це «ідеальна модель» взаємодії, що розвивається за сприятливим для всіх її учасників сценарієм при дотриманні комунікативних правил та дозволяє мовцям реалізувати свої наміри в повному обсязі.

Однак, діалогічні партнери – це носії власних его-станів, виконавці певних комунікативних і соціальних ролей, що в принципі не можуть мати однакові настанови, ідеали, погляди, думки й оцінки; мають різний ступінь комунікативної компетенції, її мовних, мовленнєвих, прагматичних компонентів, а також нетотожні знання. Успішність спілкування також значною мірою залежить від тематики розмови, що для конкретних мовців може бути значущою, нейтральною чи конфліктогенною. У цьому випадку діалог стає зустріччю позицій, норм і ціннісних орієнтацій. Як наслідок, «через причини, зумовлені людським фактором, комунікація постійно перебуває під загрозою переривання» [2], а «будь-яке з порушень правил мовної системи ускладнює процес спілкування» [4].